

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

STROP NAWY I PREZBITERIUM KOŚCIOŁA CHRYSUSA KRÓLA W DŁUŻYCACH (XVII W.)

OBIEKT

Kościół pw. Chrystusa Króla
Dłużyce 16, 59-330 Ścinawa
pow. lubiński, woj. dolnośląskie

ZLECENIODAWCA

Parafia Rzymskokatolicka Chrystusa Króla
w Dłużycach

OPRACOWANIE

Paulina Węgrzyn, Katarzyna Gąsienica-Sieczka

Katarzyna Gąsienica-Sieczka
mgr Katarzyna Gąsienica-Sieczka
konserwator dzieł sztuki

SPIS TREŚCI

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU	3
2.0. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE.....	4
3.0. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI.....	5
4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA.....	7
4.1. STRATYGRAFIA PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC.....	7
4.2. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH I NIEPIERWOTNYCH.....	8
4.3. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA.....	9
5.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.....	10
6.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI	
– PROJEKT KONSERWATORSKI.....	12
7.0. PROGRAM PRAC.....	14
8.0. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA.....	16

1.0 KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU

PL.1.9.ZIPOZ.NID_N_02_BK.86070

PL.1.9.ZIPOZ.NID_E_02_BK.80927

NR REJESTRU ZABYTKÓW

RODZAJ	stropy drewniane, polichromowane z 17 obrazami ujętymi w ramy i płaskorzeźbione ornamenty roślinne
TEMAT	tematyka biblijna; dwie główne sceny - Chrzest Jezusa w Jordanie i Zestanie Ducha Świętego, otoczone przez emblematy i przedstawienia narracyjne z Dziejów Apostolskich
AUTOR, WARSTAT, SZKOŁA	warsztat śląski
SYGNATURA	-
INSKRYCJE	napisy w języku niemieckim na emblematach, sigla biblijne na obrazach
DATOWANIE	II poł. XVII w.
MIEJSCE PRZECHOWYWANIA / LOKALIZACJA	Kościół pw. Chrystusa Króla Dłużyce 16, 59-330 Ścinawa, pow. lubiński, woj. dolnośląskie
WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK	Parafia Rzymskokatolicka Chrystusa Króla w Dłużycach
WYMIARY/ POWIERZCHNIA	strop prezbiterium: dł. 6,76 m; szer. 6,18 m strop nawy: dł. 10,4 m; szer. 8,2 m; centralna scena: 5,8 x 3 m; owalne sceny: ok. 1,4 x 1 m; owalne emblematy ok. 0,9 x 1 m
KSZTAŁT	strop nawy prostokątny, strop prezbiterium – pięciokątny, obrazy centralne – prostokąty ze ściętymi narożnikami otoczone przez mniejsze, owalne obrazy
MATERIAŁY I TECHNIKA ORYGINAŁU	obrazy w technice olejnej/temperowej (?) na podobrazii drewnianym (deski stropu) i podobrazii płóciennym, polichromia deskowania stropu w technice klejowej/kazeinowej (?) na zaprawie kredowo-klejowej (?)
MATERIAŁY I TECHNIKA NAWARSTWIEN	przemalowanie deskowania stropu w technice klejowej (?)
WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE)	-
WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE	-

2.0 ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Kościół w Dłużycach (do 1945 r. - Grossendorf) po raz pierwszy wzmiankowany był w źródłach pisanych w 1209 roku. Obecny kościół jest świątynią murowaną, orientowaną, jednonawową, pierwotnie gotycką, wzniesioną w XV wieku. Do prostokątnej nawy od strony zachodniej przylega czworoboczna wieża, od wschodu wyodrębnione węższe, prostokątne prezbiterium, zakończone trójbocznie. Kościół jest oszkarpowany, kryty dwuspadowym dachem. Z najstarszego okresu jego historii zachowały się m. in. połowa murów gotyckiej wieży oraz prezbiterium z ostrołukowymi oknami.

W trakcie wojny trzydziestoletniej, w 1634 r., kościół uległ zburzeniu i został odbudowany w II poł. XVII wieku. Odbudowa z inicjatywy ówczesnego właściciela Dłużyc Balzera Seyfferta von Uechtritz rozpoczęła się w 1665 r., kontynuowana następnie przez jego syna Balthasara Ernsta von Uechtritz, trwała aż do 1704 r. W tym czasie nie tylko odbudowano znaczną część murów kościoła z nowymi formami architektonicznymi, ale wykonano całą spójną, wczesnobarokową dekorację wnętrza wraz z dwukondygnacyjną emporą i lożą kolatorską z ok. 1700 r. Wnętrze nawy i prezbiterium nakryto drewnianym stropem, którego główny akcent tworzą dwa duże, centralnie umieszczone przedstawienia malarskie, malowane bezpośrednio na deskach stropu i otoczone przez piętnaście mniejszych scen i emblematów.

W połowie XVIII wieku świątynia została przebudowana, a do zachodniej ściany kościoła dobudowano mauzoleum rodu von Munchów. Pierwsza restauracja miała miejsce w XIX w. Z kolei w 1957 r. kościół odbudowano po zniszczeniach wojennych. Kolejne remonty przeprowadzono w 1977 r. i w latach 1995-96.

Źródła:

<https://diecezja.legnica.pl/dluzyce-chrystusa-krola/>

<http://www.glogow.pl/okolice/podstrony/lubinski/dluzyce.html>

3.0 OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI

Omawiany drewniany strop kościoła w Dłużycach składa się z dwóch części – stropu nawy i stropu prezbiterium, rozdzielonych łukiem tęczowym. Strop w nawie ma kształt prostokąta, strop w prezbiterium (zamkniętym trójbocznie) – pięcioboku. Oba stropy zbudowane są z prostego deskowania w błękitnym kolorze, na którym umieszczone jest łącznie siedemnaście obrazów – przedstawień narracyjnych i emblematów. W centralnej części każdego ze stropów znajduje się najważniejsze, największe przedstawienie, którego centralny układ podkreślają dodatkowo brązowe listwowania i układ pozostałych mniejszych obrazów. Wszystkie obrazy ujęte są w dekoracyjne ramy z płaskorzeźbionym motywem akantu. Pomalowane są na kolor żółty i jasnozielony.

Obrazy przedstawiają spójny program ideowy, dotyczący działania Ducha Świętego i istoty sakramentu chrztu na przykładzie działalności apostoelskiej. Największa scena została przedstawiona w centralnej części stropu nawy i obrazuje moment Zesłania Ducha Świętego na Apostołów. Scena rozkrywa się u szczytu schodów pod półkolistą arkadą. U jej podniebia unosi się Duch Święty w postaci gołębic, ku któremu zwracają się zebrani poniżej Apostołowie i Maria. W kolorystyce tego jak i innych przedstawień dominują barwy ciepłe – brązy, czerwienie i ugry, wzbogacone o chłodne tony błękitnych szat. Przedstawienie ma kształt prostokąta ze ścietymi, wygiętymi ku środkowi narożnikami.

Główną scenę nawy otacza osiem mniejszych, owalnych obrazów. Cztery z nich, znajdujące się w narożnikach, to sceny narracyjne związane, tak jak scena centralna, z tekstem *Dziejów Apostolskich*. Są to kolejno: nauczanie św. Piotra, ukamienowanie św. Szczepana, nawrócenie Szawła oraz powołanie setnika Korneliusza. Pomiędzy nimi znajdują się cztery mniejsze emblematy o symbolicznej treści z tekstem na banderoli, uzupełniającym przedstawienie malarskie. Emblematy te obrazują kolejno – Arkę Noego, anioła stojącego przed ołtarzem, kiście winogron na tle krajobrazu, baranka z czterema owcami. Dokładniejszy opis poszczególnych przedstawień i ich symboliczne znaczenie wyjaśnia publikacja *Kościół w Dłużycach. Przykład wystroju świątyni luterańskiej 2 połowy XVII wieku na Śląsku*¹.

Scena centralna stropu prezbiterium stanowi przedstawienie Chrztu Jezusa w Jordanie, które ujęte jest w prostokątną ramę ze ścietymi narożnikami (forma ośmioboku). Otacza je siedem kolejnych scen – cztery sceny narracyjne związane z aktem chrztu, opisane w *Dziejach Apostolskich* m. in. chrzest nawróconego św. Pawła w Damaszku, czy chrzest czarnoskórego dworzanina etiopskiej królowej Kandaki²; - oraz trzy emblematy. Rozczytane teksty w języku niemieckim i ich symboliczne znaczenie również zamieszczono we wspomianej publikacji. Jak zauważają jej autorzy, scena Chrztu Chrystusa to jedno z najlepiej wykonanych pod względem artystycznym obrazów na stropie kościoła. Pozostałe przedstawienia cechują się zróżnicowanym

1 P. Borusowski, J. Jagiełło, K. Mączewska, K. Trzaska, *Kościół w Dłużycach. Przykład wystroju świątyni luterańskiej 2 połowy XVII wieku na Śląsku*, Zeszyty Ścinawskie nr 13, Warszawa 2005, s.75-104.

2 *Ibidem*, s. 85.

poziomem malarskim, co świadczy o warsztatowym charakterze pracy autorów malowideł³.

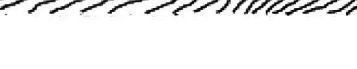
Oprócz wymienionych obrazów, w pomieszczeniu za lożą kolatorską, nad zakrystią, znajduje się jeszcze jedno malowidło na stropie o nieco innym przekazie ikonograficznym, a mianowicie obraz przedstawiający scenę Zwiastowania Marii przez Archanioła Gabriela.

3 P. Borusowski, J. Jagiełło, K. Mączewska, K. Trzaska, *Kościół...*, s. 91.

4.0 TECHNIKA I TECHNOLOGIA

4.1 STRATYGRAFIA PRZĘD KONSERWACJA

Pełne rozpoznanie stratygrafii obiektu i warstw niepierwotnych będzie możliwe dopiero po rozpoczęciu prac konserwatorskich i wykonaniu odkrywek stratygraficznych na deskach stropu. Po wstępnym rozpoznaniu obiektu należy przyjąć, że widoczne na obiekcie warstwy technologiczne należą do co najmniej dwóch faz chronologicznych. Pierwszy okres historyczny związany był z wykonaniem stropu i jego dekoracji malarskiej w trakcie odbudowy kościoła w II połowie XVII w. W kolejnych wiekach strop mógł być poddawany naprawom i renowacjom. Najnowsza, widoczna polichromia stropu (niebiesko-żółta) została wykonana najprawdopodobniej w XX wieku. W poniższej tabeli XX-wieczne przekształcenia ujęte są w II fazie chronologicznej.

WARSTWA TECHNOLOGICZNA	OZNACZENIE GRAFICZNE	FAZA CHRONOLOGICZNA	DATOWANIE	CHARAKTERYSTYKA WARSTWY
1		II	XX w.	werniks
2				polichromia
3				metalowe kotwy
4				gwoździe mocujące obrazy
5				werniks
6				warstwa malarska - obrazy
7				zaprawa bolusowa (?)
8				podobrazie płócienne
9				polichromia stropu
10				zaprawa kredowo-klejowa (?)
11		I	II poł. XVII w. przed 1704 r.	metalowe gwoździe
12				drewniane ramy obrazów, listwy, płaskorzeźbione motywy roślinne
13				pasy płótna
14				metalowe gwoździe i elementy mocujące
15				deski stropu
16				konstrukcja stropu

W obiekcie występują dwie fazy chronologiczne oraz 16 warstw technologicznych.

Opis warstw:

- 1/II – werniks pokrywający obrazy
- 2/II – widoczna polichromia stropu i elementów snycerskich
- 3/II – metalowe kotwy
- 4/I – metalowe gwoździe mocujące obrazy na płótnie do desek stropu
- 5/I – werniks pokrywający obrazy
- 6/I – warstwa malarska obrazów na płótnie i na deskach stropu,
prawdopodobnie w technice olejnej lub tłustej tempery
- 7/I – czerwona zaprawa prawdopodobnie bolusowa na podobrazjach płóciennych
- 8/I – podobrazie płócienne dla trzech obrazów
- 9/I – polichromia stropu i elementów snycerskich
- 10/I – zaprawa/grunt położona na deski stropu i elementy snycerki,
prawdopodobnie kredowo-klejowa
- 11/I – metalowe gwoździe mocujące drewniane elementy do desek stropu
- 12/I – drewniane profile ram i płaskorzeźbione motywy roślinne (drewno liściaste)
- 13/I – pasy płótna przyklejone w miejscu łączenia desek
- 14/I – metalowe gwoździe i elementy mocujące deski stropowe
- 15/I – deski stropowe (drewno iglaste)
- 16/I – drewniana konstrukcja stropu

4.2 ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH I NIEPIERWOTNYCH

MATERIAŁY PIERWOTNE

drewno iglaste - konstrukcja stropu i deski stropowe, drewno liściaste – elementy snycerki, gwoździe metalowe i elementy mocujące, płótno, biały grunt (najprawdopodobniej zaprawa kredowo-klejowa), czerwona zaprawa na płótnie (prawdopodobnie bolusowa), farby tłuste olejne lub temperowe oraz farby chude np. kazeinowe lub klejowe, werniks

MATERIAŁY NIEPIERWOTNE

farby klejowe lub inne współczesne, werniks, kotwy metalowe

Powyższe zestawienie materiałów stworzono w oparciu o makroskopowe obserwacje stropu. Dokładniejszą specyfikę poszczególnych materiałów należy określić na podstawie badań fizykochemicznych próbek pobranych z obiektu w trakcie prowadzenia prac konserwatorskich.

4.3 TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

Strop nawy i prezbiterium to strop płaski, który składa się z deskowania przymocowanego do konstrukcji stropu⁴, na którym namalowano siedemnaście obrazów. Deski stropu przymocowano na styk za pomocą metalowych gwoździ. Prawdopodobnie nie wykorzystano połączeń stolarskich. Deski stropów układają się w różnych kierunkach w sposób, który podkreśla centralnie wydzielone miejsce z największym obrazem. Z reguły deski centralnej części stropów ułożone się wzdłuż kościoła, pozostałe – w poprzek.

Do deskowania przymocowane zostały profilowane listwy, ramy wyznaczające pola dla obrazów oraz płaskorzeźbione dekoracje snycerskie z motywem stylizowanych liści akantu, które otaczają ramy obrazów znajdujących się w narożach stropów. Ramy otoczone przez snycerkę z motywem roślinnym są proste, w postaci półwałka. Ramy pozostałych obrazów, w tym centralnych kompozycji, są grubsze, dekorowane prostym motywem liścia akantu. Ponadto, do stropu przymocowano profilowane listwy na styku stropu ze ścianą oraz w środkowej części stropu, wyznaczając pola dla centralnych kompozycji. W nawie pole to ma kształt prostokąta ze ściętymi, wygiętymi ku środkowi narożami, w prezbiterium - kształt ośmioboku.

W niektórych miejscach np. na polach przeznaczonych dla obrazów, na łączeniu desek stropowych przyklejono cienkie pasy płótna. Całość stropu wraz z elementami snycerki i polami dla obrazów pokryto białym, cienkim gruntem, prawdopodobnie zaprawą kredowo-klejową. Następnie wykonano polichromię stropu⁵. Zastosowano prawdopodobnie technikę klejową lub kazeinową.

W wyznaczonych przez ramy polach, namalowano obrazy z przedstawieniami narracyjnymi i emblematami. Wykorzystano prawdopodobnie technikę tłustej tempery lub olejną. Ukończone obrazy zabezpieczono werniksem. Ponadto trzy obrazy w prezbiterium (przy łuku tęczowym) wykonano na płótnie, na czerwonej, prawdopodobnie bolusowej zaprawie, które następnie przybito bezpośrednio do stropu, w polach wyznaczonych przez drewniane ramy.

W analogiczny sposób wykonano jeszcze jeden obraz *Zwiastowanie*, który znajduje się na stropie pomieszczenia za lożą kolatorską (nad zakrystią). Wykonany został na czterech deskach stropowych i otoczony drewnianą ramą. Rama ma formę i kształt zbliżony do ramy centralnego przedstawienia nawy. Strop tego pomieszczenia został otynkowany i pomalowany na biało. Tynki te są prawdopodobnie późniejsze (odstania się metalowa siatka).

4 Na chwilę obecną konstrukcja stropu nie jest znana. Jego budowa zostanie określona wraz z rozpoczęciem prac konserwatorskim przy obiekcie.

5 Widoczna polichromia stropu została wykonana w XX w. Na chwilę obecną nie wiadomo czy jest ona zgodna czy odbiega od pierwotnej kolorystyki. W tym celu konieczne jest wykonanie badań stratygraficznych na poszczególnych elementach stropu w trakcie prac konserwatorskich.

5.0 STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

POLICHROMIA

Polichromia stropu została całkowicie przemalowana w XX wieku, przykrywając oryginalną dekorację. Powodem tego było najprawdopodobniej szcążkowe zachowanie pierwotnej polichromii. Tak duże zniszczenia oryginalnej warstwy malarskiej dokonały się zapewne na skutek zmian temperaturowo-wilgotnościowych w kościele, które doprowadziły do naprężeń i ruchów w strukturze drewna desek stropu, a następnie do kruszenia i odpadania może zbyt mało elastycznej zaprawy wraz z malaturą. Z podobnych przyczyn doszło do zmiany wymiarów poszczególnych desek stropu, poluźnieniu ich układu i do uwidocznienia przestrzeni między deskami. W wielu miejscach doszło również do oderwania pasów płótna, które kamuflowały łączenie desek stropu. To spowodowało przerwanie ciągłości polichromii i kompozycji obrazów namalowanych na stropie, zmniejszając ich czytelność i odbiór estetyczny. Ponadto, wrażenia wizualne zakłóca obecna, niedopasowana i zbyt jaskrawa kolorystyka stropu oraz brak niektórych elementów płaskorzeźbionych ornamentów roślinnych oraz półwałków budujących ramy.

Szczególne zniszczenia widoczne są w narożach stropu. Tam najprawdopodobniej na skutek podwyższonej wilgotności doszło do bardziej rozległych zniszczeń i wykruszenia się desek stropu. Towarzyszy temu obecność owadźnich szkodników drewna w postaci licznych, drobnych otworów. Najwięcej tego rodzaju zniszczeń znajduje się na elementach snycerki, wykonanych z miękkiego, prawdopodobnie lipowego drewna, oraz wzdłuż łączenia desek stropu. W niektórych partiach współczesna polichromia desek i ornamentów osypuje się, odsłaniając resztki pierwotnej zaprawy i powierzchnię drewna. W kilku miejscach strop został prowizorycznie zabezpieczony za pomocą siatki.

OBRAZY

Z racji, że większość obrazów została namalowana bezpośrednio na deskach stropu, największe zniszczenia obrazów uwidaczniają się wzdłuż łączenia desek. Poluźnione deski spowodowały, że kompozycja obrazów jest silnie podzielona przez podłużne szczeliny, a warstwa malarska w tych obszarach jest silniej wykruszona. Ponadto, większe ubytki widoczne są w partiach, gdzie brakuje pasów płótna łączących deski stropu. W tych obszarach warstwa malarska jest uszkodzona na powierzchni kilku centymetrów wzdłuż łączeń desek. W miejscach klejenia pasów płótna, zauważalna jest również wzmożona działalność owadźnich szkodników drewna.

Inny rodzaj ubytków warstwy malarskiej obrazów związany jest z pęcznieniem i kurczeniem się drewna na skutek zmian temperaturowo-wilgotnościowymi w kościele, co doprowadziło do wykruszeń zaprawy wraz z malaturą wzdłuż usłojenia desek. Ponadto ubytki warstwy malarskiej występują również przy elementach mocujących strop i wokół gwoździ.

Niektóre obrazy są silnie przetarte, a ubytki sięgają 1/3 ich powierzchni. Najlepszy stan zachowania przejawiają obrazy centralne oraz obraz w pomieszczeniu za lożą kolatorską (*Zwiastowanie*).

Nieco inny charakter zniszczeń wykazują obrazy na płótnie. Warstwa malarska jest silnie popękana, skruszona, w wielu miejscach widoczne są ubytki do zaprawy. Obrzeża płótna są postrzępione i porozdzierane przez mocujące gwoździe i pineski, a powierzchnia płótna zdeformowana.

Obrazy pokryte są werniksem, który zmętniał, tracąc przezroczystość i zbiałał, zniekształcając przedstawienia malarskie. Nasylenie werniksu nie jest jednorodne, przez co niektóre partie są silnie wyblaszczone, inne – zmatowiały. Stan ten powoduje utrudnione rozczytanie kompozycji malarskiej poszczególnych obrazów.

6.0 CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI - PROJEKT KONSERWATORSKI

Stan zachowania stropów w kościele w Dłużycach powoduje zagrożenie dla ich dalszej stabilności, a XX-wieczne przemalowanie polichromii znacznie zakłóca odbiór wizualny obiektu. Z tego względu konieczne jest przeprowadzenie prac konserwatorsko-restauratorskich, mających na celu zabezpieczenie drewnianego stropu przed dalszym niszczeniem z możliwym wyeliminowaniem czynników destrukcyjnych, wzmocnienie struktury drewna, uzupełnienie brakujących elementów dekoracji stropów i przywrócenie ich wartości artystycznych i estetycznych. Istotną rolę w projektowaniu prac przy obiekcie odgrywa ostateczne ukształtowanie kolorystyki polichromii stropów, tak by tworzyła ona spójną całość z dekoracją wnętrza kościoła i nawiązywała do jego pierwotnego wyglądu. Zadanie to będzie utrudnione z tego względu, że pierwotna dekoracja zachowała się szczątkowo, więc niemożliwe będzie przywrócenie oryginalnej polichromii wskutek usunięcia późniejszych przemalowań. Stąd, należy zaproponować takie rozwiązanie, które oszczędzi zbędnego usuwania niepierwotnych przemalowań i wykonywania rozległych rekonstrukcji warstwy malarskiej.

Zakłada się demontaż deskowania wraz z obrazami i elementami snycerski, jeśli pozwoli na to konstrukcja i stan zachowania stropu, oraz przeprowadzenie zabiegów konserwatorskich w pracowni. Z tego względu w pierwszej kolejności wykonane zostaną badania stratygraficzne, które pomogą uściślić zakres występowania warstw oryginalnych i przemalowań oraz stan zachowania warstw pierwotnych. Konieczna będzie również ocena budowy i stanu technicznego konstrukcji stropowej, a także propozycja koniecznych prac konserwatorskich tej konstrukcji.

W zakresie konserwacji technicznej deskowania i dekoracji snycerskiej stropu planuje się przeprowadzić staranną dezynsekcję oraz impregnację poszczególnych elementów. Zabiegi te pozwolą na wzmocnienie strukturalne drewna i zapewnią ochronę przed owadziemi szkodnikami drewna w przyszłości. Brakujące elementy snycerki zostaną zrekonstruowane w drewnie, a drobniejsze ubytki uzupełnione masą epoksydową AXSON SC 258. Rozluźnione połączenia stolarskie zostaną wzmocnione, a szczeliny, powstałe w wyniku rozeschnięcia się drewna uzupełnione.

Ze względu na szczątkowy stan zachowania oryginalnej polichromii stropu zakłada się, że błękitna, niepierwotna warstwa malarska deskowania zostanie zachowana, natomiast polichromia ram i elementów snycerki zostanie zmieniona, jeśli możliwe będzie przywrócenie pierwotnej kolorystyki tych elementów lub ewentualnych srebrzeń/złocen. Zakłada się usunięcie warstwy przemalowania z ram i elementów snycerki, jeśli badania stratygraficzne wykażą znaczy zakres pierwotnej warstwy malarskiej na tych elementach. Polichromia stropu i powierzchnia obrazów zostanie oczyszczona z brudu, zanieczyszczeń i werniksów. Metody i środki zostaną wybrane na podstawie wykonanych wcześniej prób. Przypuszczalnie, miejscami konieczna będzie wstępna impregnacja warstwy malarskiej, przed przystąpieniem do

oczyszczania powierzchni.

Zakłada się uzupełnienie ubytków zaprawy oraz ubytków warstwy malarskiej, tak polichromii, jak i obrazów na podłożu drewnianym i płóciennym, z wykorzystaniem materiałów zbliżonych do oryginalnych (lub materiałami o odpowiedniejszych parametrach niż oryginalne) i na podstawie wykonanych wcześniej prób. Ubytki warstwy malarskiej zostaną uzupełnione w sposób naśladowczy.

Zakłada się przeprowadzenie pełnej konserwacji technicznej i estetycznej obrazów na płótnie w pracowni. Przewidywalnie konieczne będzie prostowanie i dublaż obrazów. Ze względu na fakt, iż obrazy nie posiadają krosien ani podobraz, proponuje się dublaż malowideł na sztywne podłoże, np. z zastosowaniem cienkiej i lekkiej, przezroczystej płyty poliwęglanowej. Zabieg ten zapobiegnie odkształceniom płótna w przyszłości.

Ostatnim etapem będzie ponowne zamontowanie elementów stropu oraz opracowanie dokumentacji powykonawczej.

7.0 PROGRAM PRAC

PRACE PRZYGOTOWAWCZE

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej. Inwentaryzacja stropu.
2. Badania stratygraficzne obiektu oraz konieczne badania fizykochemiczne pobranych próbek warstwy malarskiej.
3. Ocena stanu technicznego konstrukcji stropu. Decyzja o możliwości demontażu deskowania wraz z obrazami i elementami snycerki. Decyzja o konieczności i zakresie konserwacji konstrukcji stropu.
4. Demontaż deskowania stropu i elementów snycerki w sposób bezpiecznym dla obiektu, w stopniu w jakim umożliwia to konstrukcja stropu i jego stan zachowania.
5. Zabezpieczenie zdemontowanych elementów i przewiezienie ich do pracowni.

PRACE PRZY DESKOWANIU, SNYCERCE I POLICHROMII

1. Wstępne oczyszczenie powierzchni stropu z kurzu i zanieczyszczeń.
2. Usunięcie zbędnych elementów metalowych.
3. Dezynsekcja drewna preparatem Permethrin 25/75-Komplet lub środkiem o podobnych właściwościach, przez powlekanie.
4. Impregnacja wzmacniająca strukturę drewna, np. preparatem Hekol I-50 lub środkiem o podobnych właściwościach. Metoda wprowadzania impregnatu zostanie wybrana po ocenie stanu zachowania poszczególnych elementów.
5. Wykonanie prób na usuwanie brudu i przemalowań polichromii, wybór mieszaniny rozpuszczalników oraz metody.
6. Oczyszczenie polichromii. Usunięcie przemalowań z ram i elementów snycerki, jeśli zachowana jest pierwotna warstwa malarska (lub pozostałości srebrzeń/złocień).
7. Wykonanie koniecznych napraw stolarskich m. in. sklejenie pęknięć, wstawienie taszli i piór.
8. Rekonstrukcja brakujących elementów snycerki – półwałków ram i otaczających je motywów roślinnych w drewnie.
9. Uzupełnienie ubytków desek stropu i elementów snycerki drewnem lub masą epoksydową AXSON SC 258.
10. Uzupełnienie ubytków w warstwie zaprawy zaprawą kredowo-klejową.
11. Uzupełnienie ubytków polichromii. Odtworzenie kolorystyki ram i elementów snycerki zbliżonej do pierwotnej dekoracji (lub odtworzenie srebrzeń/złocień). Rodzaj farb zostanie wybrany po przeprowadzeniu prób.

PRACE PRZY OBRAZACH

1. Podklejenie warstwy malarskiej w miejscach osłabionej adhezji do podobrazia. Wybór środka oraz metody po przeprowadzeniu prób.
2. Usunięcie brudu, werniksów oraz ewentualnych retuszy z powierzchni malowideł. Wybór

środka oraz metody po przeprowadzeniu prób.

3. Odczyszczenie odwroci trzech obrazów na płótnie.
4. Prostowanie obrazów na płótnie na stole niskociśnieniowym.
5. Uzupelnienie ubytków płótna trzech obrazów.
6. Ewentualny dublaż obrazów na płótnie na sztywne podłoże, np. płytę poliwęglanową z zastosowaniem folii Beva.
7. Uzupelnienie ubytków zaprawy obrazów na deskach stropowych, jak i na płótnie, w technice zbliżonej do oryginału.
8. Zabezpieczenie obrazów odpowiednim werniksem pośrednim.
9. Uzupelnienie ubytków warstwy malarskiej. Rodzaj farb zostanie wybrany po przeprowadzeniu prób.
10. Zabezpieczenie powierzchni obrazów i retuszy odpowiednim werniksem końcowym.

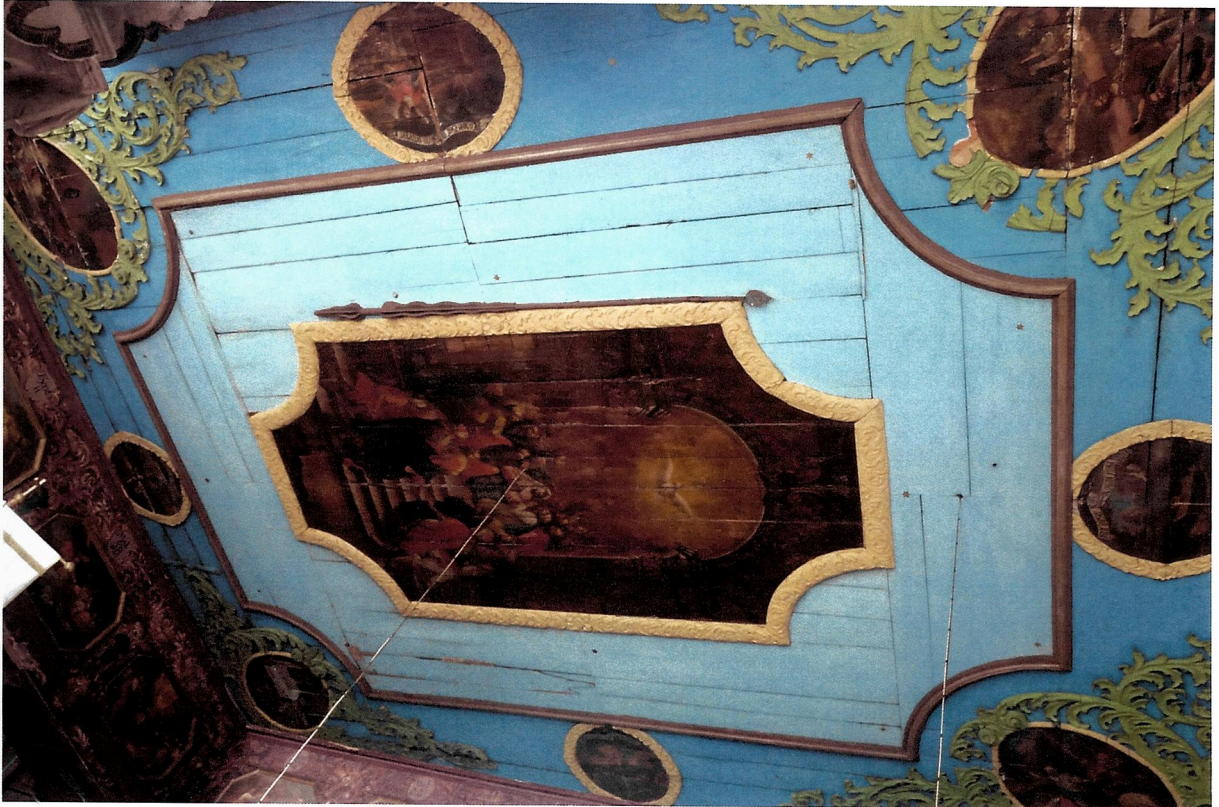
PRACE KOŃCOWE

1. Ewentualna konserwacja konstrukcji stropu – dezynsekcja, impregnacja, wymiana elementów niespełniających funkcji konstrukcyjnych.
2. Transport oraz montaż zdemontowanych elementów stropu.
3. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej powykonawczej opisowej i fotograficznej, zgodnie z obowiązującym schematem.

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

fol. 1 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop prezbiterium (II poł. XVII w.).
Widok ogólny. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fol. 2 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Widok ogólny. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 3 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop prezbiterium (II poł. XVII w.).
Główna scena - Chrzcist Chrystusa. Stan przed konserwacją. Widoczne ubytki
warstwy malarskiej i pobieleły werniks. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 4 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop prezbiterium (II poł. XVII w.).
Jeden z obrazów na płótnie - Św. Paweł udzielający chrztu Lidii.
Stan przed konserwacją. Widoczne ubytki warstwy malarskiej i pobielały werniks.
Fot. G. Wątor, 2021.

fol. 5 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop prezbiterium (II poł. XVII w.).
Jeden z obrazów na płótnie - emblemat z przedstawieniem Chrystusa.
Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fol. 6 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop prezbiterium (II poł. XVII w.).
Jeden z obrazów na płótnie - chrzest czarnoskórego dworzanina etiopskiej królowej
Kandaki. Stan przed konserwacją. Widoczne rozległe ubytki warstwy malarskiej.
Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 7 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop prezbiterium (II poł. XVII w.).
 Emblemat z leżącym dzieckiem w białej koszulce. Widoczne szczeliny w deskowaniu,
 ubytki polichromii, otwory po drewnojadach. Stan przed konserwacją.
 Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 8 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop prezbiterium (II poł. XVII w.).
 Emblemat z leżącym dzieckiem w powijkach z kokardą.
 Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 9 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop prezbiterium (II poł. XVII w.). Scena chrztu strażnika więziennego. Widoczne ubytki warstwy malarskiej, elementów snycerki i półwałków ramy; późniejsza polichromia deskowania i snycerki. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 10 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop prezbiterium (II poł. XVII w.). Scena chrztu św. Pawła. Widoczne ubytki elementów snycerki i półwałków ramy; późniejsza polichromia deskowania i snycerki. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 11 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Główna scena nawy - Ześlanie Ducha Świętego.
Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 12 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Scena ukamieniowania św. Szczepana. Widoczne ubytki drewna, brak pasów płótna na
łączniu desek. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 13 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Scena przedstawiająca św. Piotra przed wieczernikiem.
Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 14 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Scena nawrócenia się Szawła. Widoczne miejscowe łuszczenie się warstwy malarskiej i polichromii stropu. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 15 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Scena chrztu Korneliusza. Widoczne rozległe ubytki i łuszczenie się warstwy malarskiej, brak pasów płótna; zawilgocenia; prowizoryczne zabezpieczenie z siatki. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 16 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Emblemat z Arką Noego. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 17 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Emblemat z kiśćmi winogron. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

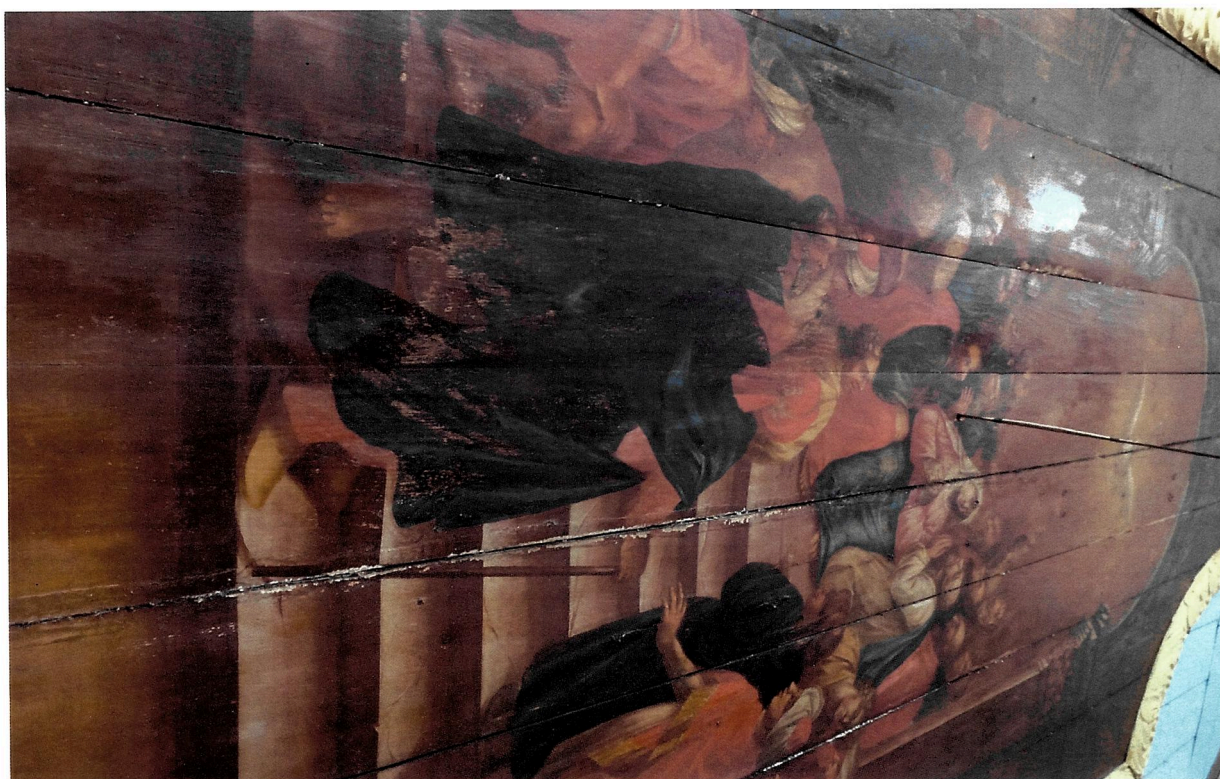
fot. 18 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Emblemat z aniołem przy ołtarzu. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 19 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Emblemat z barankiem i owcami. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 20 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop pomieszczenia nad zakrystią (II poł. XVII w.). Scena Zwiastowania. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 21 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.). Scena Ześlania Ducha Świętego, zbliżenie. Widoczne ubytki warstwy malarskiej, zabielenia i wyblszczenia werniksu. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 22 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.).
Stan zachowania polichromii i elementów snycerki, zbliżenie.
Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fot. 23 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop prezbiterium (II poł. XVII w.).
Scena chrztu strażnika więziennego. Widoczne ubytki warstwy malarskiej i zaprawy,
liczne otwory po drewnojadach; ubytki snycerki metalowe elementy mocujące desko-
wanie. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fol. 24 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.). Polichromia stropu, zbliżenie. Widoczne szczątki starszych warstw malarskich i zaprawy pod współczesną polichromią; ubytki i łuszczenie się polichromii. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.

fol. 25 Kościół pw. Chrystusa Króla w Dłużycach, strop nawy (II poł. XVII w.). Deskowanie, zbliżenie. Widoczne szczątki starszych warstw malarskich i zaprawy pod współczesną polichromią. Stan przed konserwacją. Fot. G. Wątor, 2021.